

УДК 330.341.1(477)

Т.М. Радчук, аспірант

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Т.Н. Радчук, аспірант

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ В УКРАИНЕ

Tymofii Radchuk, graduate student

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY IN UKRAINE

У статті розкрито сутність понять "інновація" та "інноваційний розвиток", проаналізовано фактори, які впливають на інноваційний розвиток економіки України. Охарактеризовано наукові дослідження та нормативно-правову базу, які регулюють інноваційний розвиток економіки, досліджено класифікацію інновації залежно від об'єкта і предмета. Проаналізовано використання організаційних структур та методів управління інноваційним розвитком економіки.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, новація, інноваційна політика, публічне управління, механізм публічного управління.

В статье раскрыта сущность понятий "инновация" и "инновационный развитие", проанализированы факторы, влияющие на инновационное развитие экономики Украины. Охарактеризованы научные исследования и нормативно-правовую базу, регулирующих инновационное развитие экономики, исследованы классификацию инновации в зависимости от объекта и предмета. Проанализировано использование организационных структур и методов управления инновационным развитием экономики.

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, новация, инновационная политика, публичное управление, механизм публичного управления.

The article reveals the essence of the concepts of "innovation" and "innovative development", analyzes the factors that affect the innovative development of Ukraine's economy. The scientific researches and normative-legal base which regulate innovative development of economy are characterized, the classification of innovation depending on object and subject is investigated. The use of organizational structures and methods of managing the innovative development of the economy is analyzed.

Key words: innovation, innovative development, innovation, innovation policy, public administration, mechanism of public administration.

Постановка проблеми. Вибір теми роботи обумовлений актуальним питання необхідності пошуку механізмів публічного управління інноваційним розвитком економіки. Розвиток України як економічно розвиненої та конкурентоспроможної країни, не можлива без використання інноваційного потенціалу кожного суб'єкта господарювання та країни в цілому. Однак при формування механізмів публічного управління на інноваційний шлях розвитку економіки існує багато перешкод, подолання яких є вкрай актуальним. Для вирішення цих проблем необхідно сформувані конкретні практичні рекомендації їх розв'язання, розглянути сучасний стан інноваційної політики та проаналізувати існуючі проблеми інноваційного розвитку економіки.

Забезпечення сталого розвитку країни та стабільного економічного зростання є основними цілями постійних реформ публічного управління. Важливим завданням уваги в цьому напрямку є створення сприятливого інноваційного середовища. У той же час для здійснення цих перетворень необхідна підтримка наукових реформ, що робить необхідністю демонструвати теоретичні основи досліджень публічного управління інноваційним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними дослідження інноваційним розвитком економіки займалися як вітчизняні та зарубіжні: П.Друкер, Й.Шумпетер, М.Портер, М.Бутко, А.Валюх, О. Гарафонова, О.Дацій, М.Долішній та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень у теоретичному обґрунтуванні інноваційного розвитку економіки, реалії сьогодення потребують додаткових досліджень аналізу практичних аспектів рівня інноваційного розвитку. Однак, необхідно зазначити, що незважаючи на значну кількість досліджень в теорії та практиці публічного управління інноваційним розвитком економіки, поки ще залишаються невирішеними питання удосконалення механізмів публічного управління інноваційним розвитком на рівні національної економіки, у зв'язку з чим виникає необхідність подальших наукових досліджень в даному напрямку.

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних і методологічних основи публічного управління інноваційним розвитком економіки вже тривалий час не втрачають важливості для держави і є актуальною на сучасному етапі розвитку.

Виклад основного матеріалу. Термін «інновація» вперше вжив відомий австрійський економіст Й. Шумпетер. Природа цього явища розглядалася раніше його попередниками видатним українським вченим та економістом М. Туган-Барановським та його учнем і послідовником М. Кондратьєвим [1].

Й. Шумпетер досліджував ідею інновацій, в основу теорії якої поклав концепцію про «нові комбінації» [2]. У його подальших наукових пошуках дифініція «нова комбінація» замінено поняттям «інновація», яке стало науковою категорією. Шумпетер запропонував визначення інновацій, відповідно до якого інновація розглядається не тільки як нововведення, а як нова функцією виробництва, «нова комбінація» [3].

Вчений Ю. Бажал, розглядає інновацію, як нову якість засобів виробництва, яка досягається не шляхом змін у роботі старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а через введення нових засобів виробництва чи систем його організації [4]. Такі нововведення не інгерують у стару систему, а вводяться постійно, нарівні з ними. Це дає можливість зробити висновок, інновації поширюються лише на принципово нові продукти і процеси, а також їх суттєві технологічні удосконалення.

Термін «інновація» походить від англійського слова «innovation», яке перекладається як «впровадження інновацій». Однак поняття «новація» і «інновація» повинні бути диференційованими. Інновації – це новий порядок, новий процес, новий метод, новий продукт або технологія – це формалізований результат фундаментальних, прикладних досліджень, розробок або експериментальної роботи в будь-якій сфері діяльності. Пізніше різні науковці характеризують нововведення по-своєму, залежно від об'єкту та предмета дослідження.

Багато авторів розглядають інновації як зміни стану конкретного об'єкта. Шумпетер Й. інтерпретує це поняття як зміну для впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нові виробничі та транспортні машини, ринки збуту та форми організації промисловості [2]. Ю. Яковець стверджує, що інновація – якісна зміна виробництва може належати як до техніки, так і до технології та форми організації виробництва [5]. А. Бобровський трактує інновації як сукупність технологій, сприяння виробничій та комерційній діяльності, вихід на ринок нових і вдосконалених товарів, включаючи нові та вдосконалені сфери використання процесу та обладнання. Інновація також вважається результатом спрямованої наукової роботи.

Інновації можна розглядати як вигідне використання ідей та винаходів. Іншими словами, ця категорія притаманна інтелектуальній та виробничій практиці та діяльності людини в процесі:

- формування явищ та нових товарів, послуг, які комерціалізуються в господарській діяльності;

- удосконалення, вже зроблені людиною об'єкти матеріальної сфери;
- розроблення методів, засобів, форм організаційного, економічного, соціального та правового характеру [6].

У дослідженнях вітчизняних науковців існує думка, що «інновація являє собою техніко-економічний процес, який завдяки практичному використанню продуктів розумової праці – ідей та винаходів, сприяє створенню кращих за властивостями нових видів продукції та нових технологій», а «нововведення – це процес практичної реалізації наукової ідеї до технічного винаходу, до стадії практичного використання, що приносить доходи» [7].

Якщо новація практично використовується, вона стає нововведенням. Якщо нововведення отримало широке розповсюдження, набуває нової якості і стає інновацією.

Афонін І. визначає, що інновацією є найбільш довгий з усіх бізнес-процесів, серед яких реально інвестування, виробництво, реалізація тощо [8].

Автори [9] визначають, що «інновація» є: «...сукупністю послідовних дій у вигляді результаті науково-дослідної роботи, інженерно-технічних, підприємницьких і управлінських рішень) з метою вдосконалення (поліпшення) товарів і послуг, які користуються попитом на ринку.

На наш погляд, термін «інновація» є новинкою, яка являє собою найкращі досягнення науково-технологічного процесу, що забезпечують додаткові економічні вигоди.

Ця інтерпретація розкриває суть нововведення та дає можливість визначити вибір напряму застосування інновації.

Інноваційна складова національного соціально-економічного розвитку є одним з основних засобів досягнення конкурентоспроможності у міжнародній торгівлі на світовому ринку. Постійний попит на оновлення та динаміка запобігання технологічній відсталості, вдосконалення технології виробництва, поєднання інвестицій та інновацій, реструктуризація організаційних та управлінських методів та впровадження нового управлінського мислення на всіх рівнях управління вимагають скоординованих механізмів цих процесів, особливо управління та регулювання з боку держави.

Цикли ініціюють процес інновацій, і суб'єкт господарювання схильні впроваджувати технологічні або організаційні інновації, що призводить до перебудови економіки за допомогою інновацій та започаткування нового технологічного способу життя. Ці теоретичні досягнення дозволяють стверджувати про існування технологічної системи, в якій переважають певні категорії технологій, формуючи певні етапи інноваційного розвитку [4].

Федулова Л. визначає інноваційний розвиток як нарощення показників зростання економіки у цілому за рахунок впровадження інноваційних проектів і практичних результатів реалізації інновацій, які виражаються у позитивній динаміці основних економічних показників [10].

С. Ілляшенко трактує інноваційний розвиток як процес постійного пошуку та використання нових методів для реалізації потенціалу суб'єктів господарювання в мінливих умовах в рамках місії підприємства [11].

Інноваційний розвиток вважається складним процесом прикладного характеру, за допомогою якого створюються та впроваджуються інновації та якісні зміни в предметі управління та отримання економічних, соціальних, екологічних, наукових чи технологічних умов, які необхідні для довгострокового виживання та розвитку суб'єктів господарювання.

Л. Куцеконь [10] вводить поняття «інноваційний розвиток» і досягає його завдяки тісній взаємодії соціальної політики, науки та виробництва, спрямованої на задоволення соціальних потреб населення та забезпечення якісного переходу, реалізації нового обладнання, передових технологій, збільшенню інтелектуального потенціалу, використанню нові організаційні форми та методи управління.

Інноваційний розвиток цього регіону можна схематично зобразити як модель довгострокового розвитку (рис. 1), складний механізм, який постійно розвивається.

Модель інноваційного розвитку залежить від національного характеру та формування та функціонування національної інноваційної системи. Формування та впровадження національної моделі інноваційного розвитку пов'язане з національною інноваційною політикою і неможливе без ефективного функціонування національної інноваційної системи. Ключовим має бути прагнення до створення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку регіону на основі передових досягнень науки і техніки.

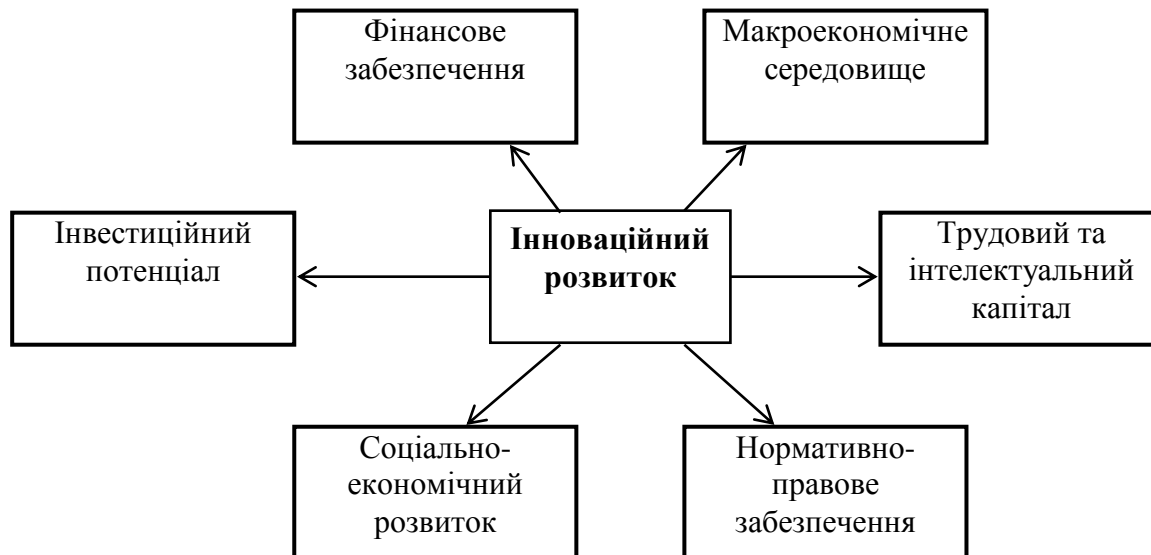

Рис. 1.1 Структура моделі інноваційного розвитку

Джерело: власна авторська розробка

У сучасних умовах інноваційного розвитку публічне управління повинно визначитися організаційно-правовими положеннями, що уточнюють умови функціонування та взаємодії всіх учасників інноваційного процесу. Вважаємо, що необхідно підвищити рівень індивідуальної мотивації для вдосконалення інновацій.

Учасники інноваційної діяльності, які можуть залучити необхідні ресурси для цього сектора економіки, насамперед фінансового. Моніторинг виконання положень, встановлених на національному рівні щодо розвитку інноваційних процесів, є завершальним етапом реалізації управлінських функцій і служить основою для прогнозування.

Тому національні нормативні акти щодо інновацій повинні бути всеосяжними. Масштаби та форма національної участі у реалізації інноваційних проектів залежатимуть від інноваційної програми, запланованих результатів, кон'юнктури ринку та характеру розвитку бізнесу, що бере участь у розвитку інновації сфери діяльності. Основою безперервного інноваційного процесу повинен стати всебічний аналіз сучасного стану та тенденцій світового інноваційного ринку.

Можна визначити поняття «механізм публічного управління» з використанням одного з існуючих визначень або на основі проведеного аналізу і суті дослідження дозволяє запропонувати авторське визначення. Обрано шлях для визначення цього визначення, який пов'язаний з побудовою узагальненого визначення поняття «механізм публічного управління», що охоплює більшість існуючих визначень.

Визначення механізмів публічного управління є основною її характеристикою як системи є штучність походження. Аналізуючи поняття «механізм публічного управління» прагнемо виокремити комплексне визначення, яке відображатиме максимальну кількість сутнісних ознак.

М.Х. Корецького визначає, що механізми публічного управління – це засоби, методи та системи стимулювання, за допомогою яких держава регулює економічні процеси та забезпечує реалізацію соціально-економічних функцій.

М.А. Латинін основним компонентом механізму публічного управління визначає принципи, функції, форми, методи та засоби регулювання, суб'єкти та об'єкти регулювання, а також конкретна комбінація принципів, функцій, форм, методів та засобів регулювання. Режимми поведінки об'єктів регулювання, засновані на основних принципах та функціях, передбачених певними формами, методами та засобами для ефективного функціонування національних систем регулювання з метою досягнення цілей та вирішення суперечностей.

Короткий зміст аналізу загальних понять, що використовуються декількома дослідниками, які визначають поняття «механізм публічного управління», можна дійти висновку, що доцільним і розумним є використання поняття "система" як такого поняття. Це створює основу для побудови багатогранного та всебічного визначення поняття «механізми публічного управління».

Підсумовуючи вищесказане можна визначити, «механізм публічного управління» є штучно створена системою, яка сформується у взаємовідносинах органах влади, які за допомогою низки інших елементів системи (функцій, методів, інструментів, норм, принципів, стимулів, заходів та ресурсів), які формують вплив на об'єкт управління для досягнення цілей публічного управління, та утворює єдність із зовнішнім інституційним середовищем, від стану якого залежить її ефективність публічного управління [13].

Уточнено поняття «механізм публічного управління інноваційним розвитком економіки», яке визначено як сукупність принципів, інструментів, завдань та функцій та порядку їх використання органами державної влади для забезпечення підтримки інноваційного розвитку, активізація інноваційних процесів для забезпечення економічного розвитку, раціонального використання трудового, наукового, природного, освітнього, соціально-економічного потенціалів.

Публічне управління інноваційним розвитком економіки можна представити як цілеспрямовану діяльність держави, що реалізується за допомогою відповідних законодавчих і виконавчих органів, які за посередництвом системи механізмів, методів та інструментів управління забезпечують досягнення поставленої мети і вирішення низки соціально-економічних завдань, які є нагальними для окремого суб'єкту. Дана система, що характеризується певними специфічними складовими, а саме:

- методологічна, яка представляє публічне управління інноваційним розвитком у вигляді сукупності принципів, форм і підходів, які використовуються у процесі регіонального управління;

- організаційна, яка забезпечує єдність розгляду соціальних, економічних і екологічних відносин у процесі публічного управління;

- соціально-економічна, яка забезпечує управління на основі існуючої соціально-економічної ситуації і перспектив розвитку економічного потенціалу території [12].

Вибір організаційних складових механізмів публічного управління виправдовується спеціалізацією публічно-адміністративних функцій та спеціалізацією державних установ, що виявляється в раціональному розподілі повноважень. Мета цього компонента – визначити права, обов'язки, компетенцію та відповідальність при формуванні та прийнятті управлінських рішень. Організаційно-регулятивна складова впливає з того, що правовий документ про розподіл компетенції встановлює межі, але не визначає його внутрішній зміст. Останнє відбувається саме в процесі функціонування організаційних компонентів.

Механізм публічного управління є сукупністю політичних, економічних, організаційних, мотиваційних та правових засобів впливу суб'єкту управління (органів публічної влади та місцевого самоврядування) на об'єкти управління.

О. Оболенський класифікує такі механізми публічного управління:

- економічні, який формує механізм публічного управління за допомогою банківської, грошово-валютної, інвестиційної, інноваційної, кредитної, податкової політики;
- мотиваційні, які складаються з сукупності стимулів адміністративних і соціально-економічних стимулів, які спонукають посадових осіб до високоефективної роботи);
- організаційні, які характеризують об'єкти, суб'єкти публічного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування;
- політичні, які визначають особливості формування через інструменти економічної, соціальної, фінансової, промислової політики;
- правові, які включають закони, постанови, укази, а також методичні рекомендації, інструкції тощо) [14].

Висновки і пропозиції. Зазначимо, що інноваційний розвиток зумовлений головним чином розвитком інтелектуальної промислової власності. Даючи рекомендації щодо інновацій, необхідно враховувати інституційні умови інновацій, вплив стану інноваційної культури на інноваційний процес.

Теоретичні принципи розвитку інтелектуальної індустрії, що є основною складовою інноваційного розвитку, розроблені для подальшої розробки рекомендацій у контексті національної інноваційної політики та роз'яснення значення "інноваційний розвиток" як однієї з основних категорій, що використовується в дослідженнях інтелектуальної галузі. вирішується. власність та інновації. Зазначається, що цю концепцію слід розрізняти з точки зору результатів творчої діяльності та умов, що впливають на отримання цих результатів, прав інтелектуальної промислової власності та інтелектуального потенціалу.

За результатами проведеного дослідження сформовано понятійно-категоріальний апарат наукового дослідження шляхом визначення понять, як «інновації», «інноваційний розвиток», «механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки».

Список використаних джерел

1. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики: монография. Москва : Экономика, 1989. 525 с.
2. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. Москва : Прогресс, 1982. 456 с.
3. Дуков Д.Ф. Аналіз сутності поняття «механізм державного управління» та побудування його узагальненого визначення. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. праць. Харків, 2015. Вип. 1. С. 39–47.
4. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін : навчальний посібник. Київ : Заповіт, 1996. 240 с.
5. Яковец Ю. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм. Москва : Экономика, 1988. 250с.
6. Бешелев С. Нововведение и мы. Москва : Наука, 1990. 223 с.
7. Денисенко М. П. Провайдинг інновацій : підручник. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2008. 444 с.
8. Афонин И. В. Инновационный менеджмент : учеб. пособие. Москва : Гардарики, 2007. 224 с
9. Шпикуляк О.Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. *Економіка АПК*, 2011. № 12. С. 109-116.
10. Куцеконь Л.О. Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку підприємств. *Науковий вісник НУБіП України*. 2011. № 168. Ч. 3. С. 194-199.
11. Ілляшенко С. Інноваційний розвиток ринкових можливостей вітчизняних підприємств в умовах перехідного періоду. *Економіка, фінанси, право*. 1999. № 9. С. 4-6.

12. Коротич О.Б. Методологічні засади державного управління регіональним розвитком. *Теорія та практика державного управління*. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2005. Вип. 3 (12). 316 с.
13. Державне управління: Словник-довідник. За заг. ред.. В.М. Князєва, В.Д. Бакуменка. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
14. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Науковий вісник "Демократичне врядування"*. 2008. Вип 1. С.77-85

References

1. Kondratev N. D. Problemy ekonomicheskoi dynamiki: monografiya. Moskva : Ekonomika, 1989. 525 s.
2. Shumpeter Y. A. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. Yssledovanye predprinimatelskoi prybyly, kapytala, kredyta, protsenta y tsykla koniuktury. Moskva : Prohress, 1982. 456 s.
3. Dukov D.F. Analiz sutnosti poniattia «mekhanizm derzhavnoho upravlinnia» ta pobuduvannia yoho uzahalnenoho vyznachennia. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. prats. Kharkiv, 2015. Vyp. 1. S. 39–47.
4. Bazhal Yu. M. Ekonomichna teoriia tekhnolohichnykh zmin : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Zapovit, 1996. 240 s.
5. Yakovets Yu. Uskorenye nauchno-tekhnicheskogo prohressa: teoriya y ekonomicheskyyi mekhanizm. Moskva : Ekonomika, 1988. 250s.
6. Beshelev S. Novovvedeniye y my. Moskva : Nauka, 1990. 223 s.
7. Denysenko M. P. Providnykh innovatsii : pidruchnyk. Kyiv : Vydavnychii dim «Profesional», 2008. 444 s.
8. Afonyn Y. V. Ynnovatsyonnyi menedzhment : ucheb. posobyе. Moskva : Hardaryky, 2007. 224 s
9. Shpykuliak O.H. Etapnist innovatsiinoho protsesu ta otsinka efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti. *Ekonomika APK*, 2011. № 12. S. 109-116.
10. Kutsekon L.O. Teoretyko-metodolohichni zasady innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy*. 2011. № 168. Ch. 3. S. 194-199.
11. Illiashenko S. Innovatsiinyi rozvytok rynkovykh mozhlyvostei vitchyznianykh pidpriemstv v umovakh perekhidnoho periodu. *Ekonomika, finansy, pravo*. 1999. № 9. S. 4-6.
12. Korotych O.B. Metodolohichni zasady derzhavnoho upravlinnia rehionalnym rozvytkom. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. Kharkiv : Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr", 2005. Vyp. 3 (12). 316 s.
13. Derzhavne upravlinnia: Slovnyk-dovidnyk. Za zah. red.. V.M. Kniazieva, V.D. Bakumenka. Kyiv : Vyd-vo UADU, 2002. 228 s.
14. Fedorchak O. Klasyfikatsiia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia. *Naukovyi visnyk "Demokratychnе vriaduvannia"*. 2008. Vyp 1. S.77-85

Радчук Тимофій Миколайович – аспірант кафедри публічного управління та менеджменту організацій, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Радчук Тимофей Николаевич – аспірант кафедри публічного управління та менеджменту організацій, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченко, 95, г. Чернігів, 14035, Україна).

Radchuk Tymofii – graduate student of the Department of Public Administration and Organizational Management, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka St., 14035 Chernihiv, Ukraine).